

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію ПОСПЄЛОВА Олега
Олександровича «Циркове мистецтво на західноукраїнських землях
(кінець XVIII – XIX ст.)», подану на здобуття наукового ступеня доктора
філософії за спеціальністю 026 – Сценічне мистецтво**

Актуальність теми дисертації. Мистецтво цирку є одним з найдавніших видів мистецтва, яке вкрай мало досліджувалося науковцями та теоретиками. Тому, дискусійним залишається низка питань з теорії та історії цирку, зокрема, час і умови виникнення цього виду мистецтва, термінологічні визначення, естетичний зв'язок сучасного циркового мистецтва з його архаїчними формами тощо. Разом з тим, цирк у розмаїтті жанрів, таких як акробатика, еквілібристика, гімнастика, пантоміма, жонглювання, фокуси, клоунада, музична ексцентрика, кінна їзда, дресирування тварин тощо, потребує теоретичних визначень щодо його специфіки, та певних історичних уточнень відносно позиціонування цирку як виду мистецтва.

Огляд наукової літератури свідчить, що дослідження даного питання досі залишається епізодичним і неповним. Можна стверджувати, що історія українського цирку досліджувалася науковцями переважно в містах, що входили до складу Російської імперії (Одеса, Київ, Харків), при цьому залишаючи поза увагою циркове мистецтво на західноукраїнських землях у складі Австрійської та Австро-Угорської імперій. Однак, в сучасній українській культурі, циркове мистецтво відіграє доволі помітну роль, що актуалізує вивчення його засад, становлення та розвитку на етнічних територіях України.

У своїй роботі О. Поспелов використовував відомості з циркових афіш і циркових рекламних повідомлень, матеріали преси, мемуари, дані енциклопедій і довідників досліджуваного періоду та подав у хронологічній

послідовності панораму циркового життя у провідних містах Східної Буковини та Галичини – Чернівців та Львова.

Цінним у дисертації можна вважати й те, що, ґрунтовно дослідивши історію циркового мистецтва на західноукраїнських землях, автор, спираючись на матеріали довідників і енциклопедій XVIII – XIX ст., здійснив аналіз процесів наукового осмислення феномену цирку у зазначений період.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна. Аналіз змісту дисертаційної роботи дозволяє зробити висновок про достовірність та обґрунтованість теоретичних положень, висновків і практичних рекомендацій, запропонованих автором. Це підтверджується зібраним матеріалом, на базі якого проведено якісне дослідження з високим ступенем репрезентативності. Теоретичну базу дисертації становлять праці зарубіжних і вітчизняних театрознавців, циркознавців, істориків, що торкаються питань становлення і розвитку мистецтва цирку в Європі та його місця у видовищній культурі.

У Першому розділі дисертації висвітлено історію формування і входження до наукового обігу поняття «циркове мистецтво». Спираючись на наукові праці з естетики та філософії мистецтв авторів XVIII – XIX ст., здійснено наукове осмислення виступів циркових виконавців, проаналізовано різні циркові жанри, визначено місце і статус цирку в науці та культурному просторі зазначеного періоду. В результаті аналізу циркової історіографії XVIII – XIX ст., зокрема вивчення матеріалів спеціалізованих та періодичних видань зазначеного періоду, виявлено історичні відомості щодо акробатичних і гімнастичних мистецтв та мистецтва верхової їзди, які представлялися на циркових аренах у досліджуваний період. Зокрема, доведено зв'язок між виступами провідних труп циркових наїзників у європейських столицях, та сплеском уваги інтелектуальної еліти до історії цирку і, як слідство, появи тематичних досліджень. У другому, третьому та четвертому розділах дисертації проаналізовано етапи становлення та розвитку циркового

мистецтва на західноукраїнських землях. Так у другому розділі висвітлено період з кінця XVIII до першої половини XIX ст., третій розділ охоплює другу половину XIX століття до 1890-х р.р., а в четвертому розділі розглядається кінець XIX століття. У підрозділах міститься детальний, в залежності від змістовності наявних першоджерел, опис гастролей, окремих вистав та номерів. У висновках до кожного розділу виявлені особливості розвитку циркового мистецтва, та його динаміки.

Достовірність основних наукових положень дисертаційної роботи підтверджується їхньою достатньою апробацією на науково-практичних конференціях і публікаціями у наукових фахових виданнях.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, достатньо повно викладені у 10 наукових працях, з яких: 9 наукових статей, опубліковано у фахових наукових виданнях з мистецтвознавства, внесених до міжнародних наукометричних баз даних; 1 – опублікована у періодичному науковому виданні іноземної держави. А також, результати дослідження оприлюднено у якості тез доповідей на 5 міжнародних науково-практичних конференціях.

На позитивну оцінку заслуговує методологічна база поданої до захисту дисертації, якій присвячений окремий підрозділ. Філософські підходи, логічні прийоми, загальнонаукові та спеціально-наукові методи дали змогу автору чітко верифікувати основні концептуальні твердження та зробити їх максимально достовірними.

Винесені на захист висновки дисертаційної роботи Поспелова О. О. характеризуються новизною, повнотою наукового обґрунтування. Достатнього ступеня обґрунтованості зроблених в дисертаційному дослідженні теоретичних висновків і практичних рекомендацій досягнуто завдяки обранню автором відповідних загальних і спеціальних методів наукового пізнання, опрацюванню монографічної та іншої літератури.

Дискусійні положення дисертації та зауваження щодо її змісту. В цілому, дисертаційна робота Поспелова О. О. містить ґрунтовний аналіз наукового осмислення цирку в XVIII – XIX ст. Структура наукового дослідження є логічною та послідовною. Дисертація викладена грамотно з наукової та стилістичної точок зору, що забезпечує належний науковий рівень та легкість і доступність сприйняття матеріалів дослідження.

Разом із тим, в дисертації автор не здійснював ґрунтовного аналізу робіт вітчизняних дослідників, присвячених цирку, зосередившись на роботах європейських та американських авторів. Також, залишилася «terra incognita» аспекти перетинання, можливо, взаємодії цирку з українським театром (адже починаючи з 1860-х років відбувся феномен театру Руська бесіда, який потужно розвивався у той час). Водночас, значну увагу приділено конкуренції цирку з польським театром у Львові.

Зазначені зауваження запрошують автора до дискусії і можуть бути враховані у подальших дослідженнях. Вони не мають принципового характеру і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке вирізняється науковою новизною, пропонуючи аналіз актуальної наукової проблеми статусу цирку в естетиці, а також особливостей розвитку циркового мистецтва на західноукраїнських землях з кінця XVIII і впродовж XIX ст.

Загальний висновок. Ознайомлення з дисертацією та опублікованими працями дає підстави стверджувати, що логічно побудований зміст дисертації дозволив автору послідовно та науково обґрунтовано досягти мети та вирішити завдання, які були поставлені дослідником.

Усе викладене дає підстави для висновку про те, що дисертаційне дослідження «Циркове мистецтво на західноукраїнських землях (кінець XVIII – XIX ст.)» виконане на належному науково-теоретичному рівні, є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, які мають суттєве значення для мистецтвознавства та культурології. Дисертація за своєю актуальністю, новизною, теоретичним рівнем і практичною корисністю,

достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44, а її автор – Поспелов Олег Олександрович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 026 «Сценічне мистецтво».

Офіційний опонент:

Кандидат мистецтвознавства,
завідувачка кафедри режисури та
акторського мистецтва
Київської муніципальної академії
естрадного та циркового мистецтв

Бучма-Бернацька О. Є.

*Стігнис О.Є. Бучма-Бернацької
засвідчую*

*Наг-и
відому управління
персоналом*

І.В.Самохатко